

HET magazine

JAARGANG 6 2011 – NUMMER 2

3 | OPMAAT NAAR EEN HETE LENTE

11 | PASSEND ONDERWIJS,
EEN UITPUTTINGSLAG
VOOR OUDERS

16 | ONMISBARE PARTNER VOOR
PASSEND (VOORTGEZET)
ONDERWIJS

18 | "...IK GA PA'S BEDRIJF
OVERNEMEN..."

22 | TALENTENPLAN
FOCUST OP RIO

INHOUD

- 3 In de kantlijn, korte berichten vanuit OZG
- 7 Bewegen is Fit Cool
- 9 Pakkend, resultaatgericht en kwalitatief hoogstaand...
- 11 Passend onderwijs, een uitputtingslag voor ouders
- 13 Rondneuzen in een andere sector
- 16 Onmisbare partner voor passend (voortgezet) onderwijs
- 18 “...Ik ga pa’s bedrijf overnemen...”
- 20 Pakkend en passend
- 22 Talentenplan focust op Rio

COLUMN

Bladharken (2)

Ach, over dat bladharken valt natuurlijk altijd wel wat te zeuren. Vooral in het najaar. In het voorjaar is het toch anders. Als je 't met een beetje 'beleid' doet, dat harken, dan haal je het oude dode blad keurig uit de bloemperken. Dan hark je er ook nog wat dood hout uit en wat ongewenste takken. En dan komen de jonge plantjes en frisse knoppen langzaam tevoorschijn. De grond is mooi rul en ze hebben alle ruimte om verder te groeien. Onlangs zag ik, dat het ook anders kan. Met een fikse grote en scherpe hark als een bezetene rondtrekken in het kwetsbaarste stukje van de tuin. Harken als met een snoeimes, zonder beleid waarbij niet alleen het dode hout en het oude blad verdwijnen, maar ook alle jonge aanplant met wortel en al, frisse knoppen en alles wat normaal elk jaar weer zo mooi terugkomt. De grond lijkt als door een bulldozer omgewoeld, de harker blikt tevreden naar dit slagveld en mompelt: “Daar wordt het beter en mooier van... het was een goed plan”. En dan te bedenken, dat bepaalde plantjes nooit meer terug zullen komen en nieuw aan te schaffen zaad fiks in prijs blijft stijgen. Het lijkt er allemaal bij te horen, dit voorjaar.

‘Ombuigen en re-alloceren’ schijnt deze vorm van harken te heten. Mooie termen voor desastreuze tuinacties. Onnadenkend en zonder al te veel voorkennis harken,

levert alleen maar ellende op; er wordt gesnoeid in levend en vooral kwetsbaar materiaal waar we juist zo zuinig op waren. Dat jonge spul, waarvoor we zo zorgvuldig te werk gingen, dat hard op weg was om er weer fleurig, en sterk uit te zien.

En ik maar denken, dat juist in deze tijd ons land vooral baat heeft bij het investeren in al het jonge spul, ‘met of zonder vlekje...’.

Allemaal zijn ze even belangrijk voor de samenleving en allemaal verdienen ze de aandacht en de investering van ons allemaal. Eigenlijk gaat het daarbij niet eens alleen om kansen, maar om rechten; rechten die horen bij een beschaafde samenleving. Kinderen, die thuis zitten? Kinderen, die dag en nacht in een zorginstelling zitten, zonder onderwijs? Kinderen, die op straat zwerven? Het hoort niet in onze fatsoenlijke samenleving maar we kunnen er iets aan doen! Harken mag, maar dan wel met beleid en een beetje kennis van zaken. Snoeien mag zelfs in bepaalde omstandigheden. Maar het mag nooit ten koste gaan van ontwikkelingsperspectief van jong spul! Tuinmannen, verenigt U!

Albert Boelen

Opmaat naar een hete lente

Boos, verontwaardigd, strijdlustig en met een groot gevoel van saamhorigheid stapten woensdag 9 februari tegen de middag ruim 170 medewerkers van OZG de bus in. De reis verliep voorspoedig er werd druk gegokt op het aantal deelnemers aan de manifestatie. “Tienduizend” was een vaakgenoemd aantal. De bussenfile bij de entree van Nieuwegein deed wat dat betreft vermoeden dat dit aantal weleens overschreden zou kunnen worden. In de bussen waren natuurlijk de voorgenomen maatregelen onderwerp van gesprek. Toch overheerste vooral de strijdlust: we zullen ze eens wat laten zien en horen!

Toen we rond twee uur arriveerden was er natuurlijk geen plaats meer in een van de zalen van het Business Center, dus waren de meesten gedwongen de manifestatie vanaf de pleinen te volgen. In de zalen waren zo'n zesduizend aanwezig en buiten stonden er zeker nog wel vierduizend. Het programma was via het scherm goed te volgen. De aanwezigen werden geboeid door wat ze zagen en hoorden: de strijdlust werd er eigenlijk flink door aangewakkerd. Het is ongelooflijk hoe politici de aanwezigen,

waaronder collega's, ouders en leerlingen, teleurstelden met hun harde standpunten. De vakorganisaties, de koepele en de oppositie staken aanwezig een hart onder de riem door een luid “neen” tegen de plannen te laten horen. De stemming werd gedomineerd door ongeloof en boosheid: hoe is het mogelijk dat de bewindsvrouw met droge ogen kan verkondigen dat de plannen “goed” zijn? Aan het eind van de manifestatie kan men concluderen dat de actiebereidheid alleen maar is toegenomen: Passend onderwijs moet het fundament worden onder onze kenniseconomie. Dat kan alleen maar door te investeren in plaats van bezuinigen. Die boodschap gaan we proberen te laten landen in de hoofden van de politici: de strijd is nog lang niet gestreden, ze is pas begonnen. Het wordt een hete lente!

Protesten vanuit OZG

En OZG liet zich niet onbetuigd. Op 9 februari, toen in Nieuwegein de manifestatie plaats had, lieten leerlingen en medewerkers van Werkenrode School weten boos te zijn over de aangekondigde bezuinigingen.

De Gelderlander donderdag 10 februari 2011:

Protest tegen bezuinigingen

NIJMEGEN - Een stoet van meervoudig gehandicapte leerlingen trekt over het terrein van Dekkerswald. De pupillen van Werkenrode School protesteren met hun onderwijzers tegen de bezuinigingen op het speciaal onderwijs. Een vrolijk protest met gezang en gezellige spandoeken.

Woensdag 23 februari was er op de St. Maartensschool een grote actie-ochtend. Deze actiedag was nodig omdat we allemaal heel erg boos zijn op minister Van Bijsterveldt en haar voorgenomen bezuinigingen op Passend onder-

wijs. Het initiatief kwam van twee leerlingen; Fatma Keten en Dennis Hendriks.

De actiedag begon met het aanleren van een heel boos actie-lied. Vervolgens gingen de kinderen naar hun eigen klas om spandoeken te beschilderen. Om kwart voor 11 kwam meester Jochem van Gelder een gast-les geven aan een veel te vol gepropte klas met wel acht groepen samen bij elkaar. Jochem maakte er echter een groot feest van in de klas. Buiten werd het actiespel

gespeeld. Inmiddels waren de spandoeken droog en begonnen we aan de demonstratieoptocht rond de school en op de Sint Maartenskliniek. Afsluiting was het oplaten van 300 boze ballonnen. Om de website www.maartensschool.nl staan heel veel foto's, filmpjes en artikelen die in de pers zijn verschenen over deze actiedag.

1 maart: actie op SO-VSO Mikado

Leerlingen van SO-VSO Mikado haten geraniums en willen naar school!

Dit maken ze duidelijk aan iedereen in Gennep die het maar horen wil: eerst aan de politiek. Emiel Roemer, fractievoorzitter SP, Manja Smits lid tweede kamer SP, Rob Janssen, Statenlid in Limburg voor de SP en zijn collega Statenlid voor D'66 Paul Wessels en Mariet Seegers, tot voor kort wethouder onderwijs in Gennep, zijn 1 maart naar SO-VSO Mikado gekomen om het protest van leerlingen en personeel te ondersteunen. Ook personeel en leerlingen uit andere sectoren zijn hier om hun collega's een hart onder de riem te steken. Bestuurder Albert Boelen neemt het woord en heet iedereen welkom, vooral leerlingen, hun ouders en soms zelfs grootouders. Allemaal zijn ze op het parkeerterrein verzameld om een duidelijk 'neen' te laten horen tegen de wijze waarop Passend onderwijs in 2012 ingevoerd gaat worden: met een forse bezuiniging. Albert maakt duidelijk waarom dit een zeer slecht plan is. Leerlingen nemen vervolgens het woord en Emiel Roemers krijgt een petitie aange-

boden door de leerlingen. Wensballonnen met daarop hartenkreten als "we wensen goed onderwijs" worden opgelaten. Helaas gaat er slechts één daadwerkelijk omhoog (de rest.. houden we vast).

De politici gaan samen met Marja Pasmaan en Albert even de school in. In de Variant ervaren ze welke effecten de bezuinigingen op onderwijs kunnen hebben voor dit type leerlingen: als straks de AWBZ-compensatie ook nog wegvalt kunnen deze kinderen echt geen onderwijs meer volgen. Alle aanwezigen zijn onder de indruk. Het sterkt ze in de overtuiging dat de taakstelling zoals die er nu ligt van tafel moet! In optocht gaat het vervolgens naar het centrum van Gennep waar op strategische punten: de rotonde en de markt, geflyerd wordt door leerlingen, medewerkers, politici en Nick Peters, de voormalige sectordirecteur. Samen met de politie worden het publieksvriendelijke maar wel aansprekende acties. Een dame op een fiets herkent Roemer, steekt haar duim op en roept: "Morgen ga ik op u stemmen!" Leerlingen en medewerkers hebben vanochtend laten zien wat actievoeren is!

Nieuwe website

Op 6 januari is de nieuwe website www.recrivierenland.nl de lucht in gegaan. De site is opnieuw en overzichtelijk ingedeeld. We hebben geprobeerd alles op een logische wijze een plek te geven. Mochten er desondanks zaken zijn waarvan u vindt dat die ontbreken, niet nodig zijn of

op de verkeerde (onlogische) plek staan, wilt u dat dan doorgeven. Surf maar een beetje rond, u zult zien dat er leuke subtiele animaties verwerkt zijn in de site en vooral dat de site er overzichtelijker uit ziet. Bij het gebruik van de F11 toets is de site beeldvullend en hoeft u niet meer te scrollen. Al met al, vinden we, een hele verbetering, dus iets om trots op te zijn!

Diensten en producten van het dienstencentrum

Een willekeurige woensdagmiddag op de Tarweweg in Nijmegen. Het parkeerterrein stroomt vol met auto's. Mensen spoeden zich met tas onder de arm, boterham in de mond, naar binnen, op weg naar een workshop van het dienstencentrum. Als leraren meer willen weten over de specifieke aandoening of beperking die hun leerling (al dan niet met een LGF) heeft, kunnen ze terecht bij het dienstencentrum. Behalve ambulante begeleiding kan ook deskundigheidsvergroting over de beperking of aandoening een welkome aanvulling vormen bij het onderwijs aan de leerling. Collega's van het dienstencentrum zijn deskundig op verschillende gebieden. Alle workshops kunnen op aanvraag worden geleverd of aangepast worden aan de wensen van de klant. Wil een school de workshop op de eigen locatie verzorgd zien? Of liever opgeknipt in twee dagdelen, aangepast aan de

grootte van het team, wat langer of korter? In principe kan het allemaal. De ambulante begeleider die op school komt, kan hierover alles vertellen. Via hem of haar kunt u uw specifieke vraag dan ook stellen. Ook is het heel goed mogelijk om samen met de ambulante begeleider nieuwe, onverwachte vragen bij ons neer te leggen. We doen ons best om op elke vraag een passend antwoord te geven. Ook nemen we uw suggestie mee in nieuw te ontwikkelen diensten of producten.

Binnenkort verschijnt ons nieuwe diensten- en productenoverzicht in een handzaam formaat. Een kort overzicht daarvan staat op onze flyer in de vorm van een boekenlegger. En natuurlijk vindt u alle informatie over al onze diensten en producten ook op onze website: www.recrivierenland.nl

Reünie Werkenrode vijftig jaar

Dit jaar viert Werkenrode zijn vijftigjarig bestaan, een mijlpaal die niet onopgemerkt voorbij zal gaan. Zo is er een reünie voor oud-leerlingen en oud-medewerkers op zaterdag 21 mei.

Het begon allemaal in oktober 1961 toen de stichting Sterke Helpende Handen in Berg en Dal een opvang voor achttien jongens met een handicap opende. Het betekende de start van Werkenrode, dat zich enkele jaren later aan de Nijmeegsebaan in Groesbeek vestigde. Werkenrode onderging in de afgelopen halve eeuw veel veranderingen. Er woonden duizenden jongeren met een handicap en er werkten vele honderden mensen. Werkenrode Jongeren (wonen) maakt nu deel uit van Pluryn, een grote Gelderse zorginstelling voor mensen met een handicap. Werkenrode School maakt onderdeel uit van Onderwijscentrum Zuid Gelderland, een organisatie voor speciaal en voortgezet speciaal onderwijs cluster 3.

Op 21 mei 2011 bieden we reünisten de unieke gelegenheid om een kijkje te nemen op het huidige terrein, in de school en in de paviljoens. En natuurlijk is er volop gelegenheid om elkaar te ontmoeten en her-

inneringen op te halen. We willen graag zoveel mogelijk mensen bereiken. Kent u mensen in uw omgeving die verbonden zijn geweest aan Werkenrode, als leerling of medewerker? Wijs ze dan op de reünie en de daaraan verbonden website www.pluryn.nl/werkenrodereunie.

Op foto's twee medewerkers van Werkenrode van het eerste uur: Ria Schippers en Sjaak Hendriks. Ria en Sjaak bemensen twee dagen per week de helpdesk van de reünie. Gezien de vragen die zij allemaal beantwoorden zitten ze daar niet voor niets. "Het is hier reuze gezellig", zegt Ria. "En ik hoop van harte dat er veel mensen komen. Het is zo leuk om elkaar weer eens te spreken." En als de telefoon even niet gaat en er zijn geen mailtjes te beantwoorden dan zijn zij bezig met het uitzoeken van foto's. Sjaak: "Er zijn zoveel foto's! Het is bijna geen doen om ze uit te zoeken. We hebben met de leden van de seniorenclub afgesproken om een selectie te maken voor de reünie." Het resultaat van hun inspanningen is van dichtbij te bekijken en mee te maken op 21 mei.

ST MAARTENSCHOOl

Bewegen is Fit Cool

Drie keer per week wordt in de gymzaal van de St. Maartenschool intensief gesport.

In tweetallen herhalen kinderen steeds een oefening: het moet zo snel mogelijk en dat één minuut lang. Kinderen zweten, zuchten en lachen. Een zware gymles zou je denken. Maar het blijkt geen gewone gymles...

Kinderfysiotherapeut Olaf Verschuren deed onderzoek naar de effecten van een fitnessprogramma bij kinderen met Cerebrale Parese die wel kunnen lopen. (CP is een verzamelnaam voor allerlei beschadigingen in het zenuwstelsel die afwijkingen geven in de aansturing en kracht van de spieren.) Hieruit blijkt dat als deze kinderen een functioneel fitnessprogramma volgen, zij hun conditie en spierkracht kunnen verbeteren. De positieve resultaten van het onderzoek zijn verspreid en verschillende revalidatiecentra in Nederland proberen het fitnessprogramma te verwezenlijken.

Ook de kinderfysiotherapie van de Sint Maartenskliniek en het bewegingsonderwijs van de St. Maartensschool gingen ermee aan de slag. Ze dienden een plan in om te starten met een 'Fit-cool groep' die drie keer per week het fitnessprogramma volgt. Ze stuitten daarbij direct op een groot bezwaar: naast het onderwijsprogramma en de therapieën hebben veel kinderen ook nog zwemles, judo of paardrijden. Van veel leerlingen zit het beweeg- en onderwijsprogramma dus propvol. Toch blijkt het fitnessprogramma de moeite waard om uit te proberen. De initiatiefnemers kozen ervoor om een pilot te starten met één groep kinderen die het een jaar gaan uitproberen. Als voorwaarde stelden ze dat die kinderen niet meer deelnemen aan de reguliere gymlessen die ze tweemaal per week hadden. Daarvoor in de plaats krijgen ze nu drie keer per week een training waarvan er één valt in de pauzetijsd. Naast kinderen met CP doen er ook kinderen mee die conditioneel te kort kwamen bij de gewone gymlessen. >

Vol enthousiasme ging begin dit schooljaar een groep van start. Na een jaar moet blijken of er verbeteringen zijn in kracht en conditie. Ook wordt gekeken naar de mogelijkheden om het programma in te passen in het al bestaande onderwijs- en bewegingsprogramma. Als dat allemaal in kaart gebracht is, wordt besloten of het programma wordt voortgezet.

“We zijn nu een half jaar bezig en de groep is echt een geheel geworden”, zegt fysiotherapeut Hanneke van Doren. “Ondanks dat het qua ontwikkelingsniveau en leeftijd een gemêleerde groep is, gaan ze goed met elkaar om. Ze stimuleren en helpen elkaar, er is veel herkenning bij elkaar.”

Wilma van den Broek, vakdocent bewegingsonderwijs vult aan: “De groep voelt zich ‘speciaal’. Ze zijn er trots op dat ze maar liefst drie keer in de week mogen gymmen. Er is een groot saamhorigheidsgevoel en ze voelen zich veilig bij elkaar. Dat geeft ook gelegenheid om naast het bewegen over andere onderwerpen te spreken. Zo hadden we het over de verzorging van je lijf en enkele leerlingen begonnen uit zichzelf over afvallen.”

Resultaten

“Toen de groep startte is een aantal testen afgenomen. Tussentijds en aan het eind van het schooljaar nemen we dezelfde testen opnieuw af. De resultaten daarvan leggen we dan naast elkaar zodat er een duidelijk beeld ontstaat van de vorderingen in conditie, kracht en vaardigheden. Daarnaast krijgen ouders en leraren een evaluatieformulier waarin we hen vragen naar merkbare veranderingen.” Zelf merken Wilma en Hanneke dat er qua conditie en vaardigheden al resultaten geboekt zijn. “Maar de grootste vooruitgang is het positieve zelfbeeld dat de kinderen aan het ontwikkelen zijn. Ze worden zich meer bewust van de

mogelijkheden van hun lijf en voelen zich daardoor meer zelfverzekerd. Ze staan letterlijk en figuurlijk steviger op hun benen. Ook enkele ouders hebben positieve verbeteringen ervaren. Een moeder vertelde dat ze nu steeds vaker voorbijgelopen wordt door haar dochter.”

Hoe nu verder?

Wilma en Hanneke hopen van harte dat het project volgend schooljaar wordt voortgezet en uitgebreid. Toch realiseren zij zich dat die kans klein is. Naast het toch al volle beweg- en onderwijsprogramma voor kinderen op de St. Maartenschool blijkt het lastig om Fit-cool groepen in te plannen. “En dat is erg jammer want als je stopt met trainen vervallen de opgebouwde conditie en spierkracht snel.” Toch zitten Wilma en Hanneke vol ideeën om er dan op een andere manier mee door te gaan. “We kunnen kinderen en ouders stimuleren en begeleiden om het bewegingsprogramma een vervolg te geven. Dat zou in de thuissituatie kunnen of buiten schooltijds hier op school. Ook bekijken we de mogelijkheden om aan te sluiten bij een reguliere sportclub. Vanuit een verbeterde conditie zijn die mogelijkheden nu groter. De huidige groep kinderen heeft in ieder geval niet voor niets getraind; ze zijn fit cool!” ■

De ontwikkelingen van Passend onderwijs zijn al een aantal jaren aan de gang. Bewindslieden als mevrouw Van der Hoeven, mevrouw Dijkma en nu mevrouw Van Bijsterveldt zijn er druk mee. Er is veel over gediscussieerd, er is hard aan gewerkt, er zijn veel projecten en experimenten geweest en het moet er nu maar eens van komen. De centrale uitgangspunten zijn eigenlijk niet discutabel.

PASSEND ONDERWIJS

Pakkend, resultaatgericht en kwalitatief hoogstaand...,

tenminste als het ons mogelijk wordt gemaakt...

Iedereen is het er over eens, dat het gaat om alle kinderen in de leeftijd van het basis- en voortgezet onderwijs. Ook is duidelijk, dat het moet gaan om wat een kind kán en niet om wat een kind niet kan. Niet de beperkingen moeten voorop staan en elke school moet z'n best doen om een passend aanbod voor elk kind te maken. Ook het invoeren van zorgplicht is niet echt in discussie. Een goede samenwerking tussen regulier en speciaal in de regio, samen zorgen voor een goede plek voor elk kind, is voor iedereen een heldere noodzaak. Het uitgangspunt: ervoor zorgen dat er maatwerk ontstaat voor een kind in plaats van een 'volle rugzak' voor elke geïndiceerde leerling (nodig of niet nodig) wordt ook breed onderschreven. Logisch eigenlijk dat de zorgmogelijkheden van het regulier onderwijs worden vergroot en de toestroom naar het speciaal onderwijs een beetje teruggedrongen wordt. Dat ouders het in feite voor het zeggen moeten hebben en zelf de keuze moeten kunnen maken voor een goede school voor hun kind indien mogelijk, is een goede zaak. Kortom: velen zijn het in grote lijnen eens met het invoeren van een nieuw stelsel van onderwijs en zorg en de meest belangrijke uitgangspunten voor Passend onderwijs. De activiteiten in het kader van de voorbereidingen gingen niet eens zo slecht. Er waren aardige experimenten, partners vonden elkaar in de regio, er waren mooie aanzetten voor intensieve

afstemming van regulier en speciaal. Gezamenlijk werden 'tussenvoorzieningen' opgezet en er zijn goede aanzetten gemaakt om de toegang van speciale kinderen voor het speciaal onderwijs op een andere manier te wegen. Heel erg belangrijk was dat het besef groeide dat het ging om 'onze leerlingen' en niet meer om 'een leerling voor jullie' of 'een leerling voor ons'...

Toch ontstonden er grote zorgen. Veel meer speciale kinderen vonden een plek op het regulier onderwijs, mede dankzij de ambulante ondersteuning. Toch bleek de toeloop naar het speciaal onderwijs harder te groeien dan verwacht. Het aanbod leek de vraag te gaan bepalen. De vorm van indicatie bleek voor veel ouders een soort veiligheidsklep om een rugzak voor hun kind aan te vragen. Het 'stelsel' bleek een beetje 'uit de bocht te vliegen' en de beleidsmakers zonnen samen met het scholenveld op oplossingen.

Budgetteren en verevenen (een financiële grens aan de bestedingen voor het speciaal onderwijs en een systeem van 'gelijktrekken' van de budgetten voor speciale kinderen in heel het land) werden de meest genoemde 'medicijnen'. Daarnaast werd plotseling een fikse bezuiniging gepleegd op de ambulante begeleiding bij het speciaal onderwijs van 13,6%. Weliswaar heel eenzijdig op de >

kant van het speciaal onderwijs, maar “dat zou niet meer gebeuren...”. Het bleek niet voldoende; zeker in het licht van de economische crisis nam de nieuwe regeringsploeg zich voor, om meer en harder te snijden. (men noemt het zelf ‘ombuigen’). Het hele veld van onderwijs (zowel regulier, als speciaal) hield de adem in. Immers: de voorbereidingen voor Passend onderwijs gaven aan, dat er eigenlijk nog maar één stap gezet moest worden, om het nieuwe systeem succesvol in te voeren.

En toen kwam er een maatregel uit de hoge hoed van de regeringscoalitie, waardoor heel Passend onderwijs op z'n

grondvesten stond te schudden. 300 miljoen euro bezuinigen op een budget van 2,2 miljard euro! En dan ook nog eens nagenoeg totaal ten laste van de kleinste en meest kwetsbare sector binnen de operatie Passend onderwijs: het speciaal onderwijs. De sector, die de groei niet heeft veroorzaakt, de sector die

de afgelopen jaren veel problemen in het onderwijs heeft opgelost, de sector die hard bezig was met een kwaliteitsslag, de sector die intensief bezig was om goede samenwerkingsverbanden aan te gaan met het regulier onderwijs en tenslotte de sector, die zich tot het uiterste heeft ingespannen om met extra ondersteuning (via ambulante begeleiding) ervoor te zorgen, dat er meer speciale kinderen een plekje konden vinden en houden in het regulier onderwijs. Een bijzonder verwrongen uitleg van het principe van ‘de vervuiler betaalt...!’. Veel monden vielen open, er was onbegrip en ongeloof en er was verbijstering. En toch bleek de inzet serieus en leek de minister doof en blind voor alle reacties

en ook voor alle uitgestoken handen, om in gezamenlijkheid te zoeken naar alternatieven. Het werd een politiek item. Het politieke gevecht in de Kamer leverde een nipte nederlaag op en de coalitie lijkt vastbesloten om dit onzalige voor-nemen werkelijk waar te maken. Sterker nog, men gebruikt zelfs als argument, dat ‘het er allemaal beter van zal worden’ en zelfs ‘de kwaliteit zal toenemen’...

Maar als je werkelijk kijkt naar de situatie in het huidige funderende onderwijs, dan zie je medewerkers in het speciaal

onderwijs dagelijks met de rug tegen de muur zorgen voor goede onderwijs-zorg-arrangementen voor kwetsbare kinderen. Dan zie je deze mensen zorgen voor de overgang van kinderen naar het regulier onderwijs, daar waar het maar enigszins mogelijk is. Dan zie je dat er steeds maar weer nieuwe methodieken ontwikkeld worden voor kinderen, die tot voor kort helemaal geen onderwijs konden volgen. En dan zie je dat ze zich tevens het vuur uit de sloffen lopen om reguliere scholen zo veel als mogelijk te helpen bij hun zorgkwaliteit. Als je hier goed naar kijkt, dan lijkt het er sterk op dat de grondvesten van Passend onderwijs nagenoeg definitief geslecht gaan worden. Het regulier onderwijs is nog niet klaar om de grote toeloop van speciale kinderen op een goede manier op te vangen. Daar, waar men dit probeert, is de ondersteuning vanuit het speciaal onderwijs niet meer mogelijk. Daar, waar het echt niet lukt, zullen de deuren van het speciaal onderwijs gesloten zijn in verband met de kortingen. Kortom: het

kind is werkelijk ‘het kind van de rekening’, het onderwijs is niet passend geworden, de verhouding tussen regulier en speciaal wordt weer eerder concurrerend en de kwaliteit neemt op deze manier niet toe. Alle mooie aanzetten dreigen tevergeefs te zijn.

In een land van ‘krimp’ en ‘vergrijzing’ zouden we toch beter moeten weten. De

enige uitweg is dan gelegen in het investeren in alle kinderen en alle jongeren – alle hens aan dek! De mensen zijn er, de motivatie is er, de kwaliteit is er, de kansen liggen voor het grijpen... maar het moet ons wel mogelijk gemaakt worden. ■

*Veel monden
vielen open, er was
onbegrip, ongeloof
en verbijstering*

*Het kind is
werkelijk ‘het kind
van de rekening’*

In februari ging de Tweede Kamer akkoord met de taakstelling Passend onderwijs. Een mooie term voor een doodgewone bezuinigingsmaatregel. In het debat ging het onder andere over de positie van ouders, die werd door de oppositie als minimaal beoordeeld. Maar in het Voortgezet Algemeen Overleg dat erop volgde, zei minister Van Bijsterveldt het zo tussen neus en lippen door: "Natuurlijk houden ouders rechten in het nieuwe voorstel. Ze hebben altijd het recht om, als ze het niet eens zijn met de plaatsing of weigering van hun zoon of dochter, naar de Geschillencommissie, de Commissie Gelijke Behandeling en naar de rechter te stappen." De ouders van Hugo Claassen uit Boxmeer hebben die gang gemaakt. En dat had meer weg van een martelgang.

AMBULANTE BEGELEIDING

Passend onderwijs, een uitputtingslag voor ouders

Een week na deze gewraakte uitspraak zit ik om tafel met Henny en Peter Claassen, de ouders van Hugo. De ontvangst is warm. Henny steekt meteen van wal. "Je komt op een raar tijdstip. Vanmiddag hebben we weer zo'n vervelende ervaring gehad. Ik werd er weer verdrietig van." Begin januari 2011 stelde het gerechtshof hen in het gelijk: de praktijkschool waar Hugo in 2009 werd aangemeld, had niet mogen weigeren om een toelatingsbeschikking bij de Regionale Verwijzings Commissie aan te vragen. De school werd gedwongen deze beschikking alsnog aan te vragen. Maar nu, twee jaar na dato, blijken de testgegevens van Hugo verouderd. Henny en Peter zorgden voor nieuwe gegevens, maar deze voldoen niet in de ogen van de praktijkschool. Het verhaal komt maar niet ten einde...

Als Hugo, een kind met het Syndroom van Down, vier jaar is gaat hij halve dagen naar de reguliere basisschool, direct

in de buurt, het Ogelij in Boxmeer. Vanaf de allereerste dag krijgt de school ambulante begeleiding van REC Rivierenland. Zo ontwikkelt het Ogelij flink wat expertise. Hugo kleutert wat langer maar als hij naar groep 3 gaat, ligt hij zelfs al een beetje voor op de rest met technisch lezen. De rugzak wordt verdubbeld en eigenlijk kabbelt het leven van Hugo en zijn ouders en broertjes lekker door; Hugo doet het goed op school. Hij leert lezen en schrijven en gaat gewoon steeds met zijn groep over naar het volgende schooljaar. Tot in groep 7 de vraag actueel wordt: wat gaan we doen na de basisschool?

De ouders willen zich tijdig oriënteren en in februari 2008 bezoeken zij de open dag van de pas dat schooljaar geopende praktijkschool in Boxmeer. Ze vinden het een goede plek voor Hugo en willen hem graag aanmelden. Echter, hen wordt aangeraden even kalm aan te doen.>

Hij heeft nog ruim een jaar te gaan, dus volgend jaar (2009) maart is tijdig genoeg. Inmiddels zitten Henny, Peter en Hugo niet stil. Na contact met de Stichting Down Syndroom besluiten ze Hugo bij een gespecialiseerd bureau te laten testen. De uitslag is zodanig dat dit geen belemmering mag zijn voor toelating. In het nieuwe schooljaar (Hugo zit dan inmiddels in groep 8) is er, met de testgegevens in de hand, weer contact met de praktijkschool. Besloten wordt om Hugo twee weken te laten proefdraaien. Dit geeft mooie gelegenheden tot observeren en Hugo kan alvast een beetje wennen. Ook kan de school dan de eventuele behoefte aan begeleiding (vanuit de Rugzak) in beeld krijgen. Deze weken verlopen prima en aan het einde krijgt Hugo een foto van de klas mee naar huis met als opschrift: 'We hopen je volgend jaar te mogen begroeten'.

Samen met de ouders bereidt de ambulante begeleider het vervolgesprek op de praktijkschool voor. Hij vertelt Henny en Peter dat dit alles nog niet betekent dat Hugo is toegelaten; het kan ook nog een andere kant uitgaan. In het daarop volgende gesprek laat de praktijkschool bij monde van de gedragsdeskundige weten: "Nee, we zijn bang dat Hugo in paniek raakt bij moeilijke opdrachten, we staan niet in voor de veiligheid tijdens praktijklessen, we twijfelen aan zijn contactuele vaardigheden en vrezen pestgedrag. We

denken dat plaatsing geen goed idee is." Verslagen maar ook strijdbaar horen de ouders dit aan. Ze suggereren een gesprek met de basisschool, maar dat weigert de praktijkschool. Inmiddels zien Henny en Peter de toekomst van Hugo in duigen vallen. Ook contacten met het bovenschools management leveren niets op, behalve frustraties. Op advies van de Stichting Down Syndroom nemen ze contact op met de onderwijsconsulent. Deze hoort met stijgende verbazing het relaas van Henny, Peter en de ambulante begeleider aan en constateert: "Hier is volgens mij echt sprake van ongelijke behandeling". Hij probeert met de praktijkschool in contact te treden, maar een gesprek wordt op het laatste moment afgezegd. De argumentatie hiervoor is: "Ons besluit staat vast, dus praten heeft geen zin". Op initiatief van het bestuur van de praktijkschool komt een mediator in beeld. Hij krijgt opdracht de verharde standpunten te laten ontdoaien. In een vervolgesprek zijn ook Mikado en de ambulante begeleider aanwezig. Allerlei suggesties worden door de praktijkschool van tafel geveegd. De mediator stelt dan uiteindelijk voor om Hugo een proefplaatsing van een half jaar aan te bieden. Ook dit wordt door de directie geweigerd. Dan rest Henny en Peter slechts de gang naar de rechter.

In de vroege zomer van 2009 dient een kort geding. De ouders van Hugo weten zich geruggensteund door Peter Boelens, een gespecialiseerd advocaat. Het geding verloopt niet plezierig; het gevoel is niet goed. In Oostenrijk lezen Peter en Henny tijdens hun vakantie in hun mail dat ze het geding hebben verloren. Een telefoontje met Nick Peters, toenmalige sectordirecteur van SO-VSO Mikado zorgt ervoor, dat er na de vakantie voor Hugo in elk geval wel een VSO-plek is. Hugo is welkom. Dan, na een paar weken VSO Mikado komt hij verdrietig en onder de indruk naar huis: een van de medeleerlingen is zo boos geworden, dat er harde woorden vielen en er ook dingen stuk gingen. Zo vreselijk! 's Avonds op de bank besluiten Henny en Peter, juist voor het verlopen van de beroepstermijn, toch in hoger beroep te gaan tegen de uitspraak in het kort geding. Een interview op de radio over een soortgelijke kwestie sterkt hen daarin.

De ouders leggen de zaak ook voor aan de Commissie Gelijke Behandeling. In januari 2010 vindt een hoorzitting plaats. De directie van de praktijkschool is daarbij niet aanwezig. In het voorjaar volgt de uitspraak: de ouders

zijn in het gelijk gesteld. De praktijkschool heeft te weinig geluisterd naar de mening van deskundigen en de ouders, er is sprake van ongelijke behandeling, oftewel discriminatie. Een klein succesje. Inmiddels loopt het hoger beroep. Tijdens de eindzitting in december 2010 wordt het Opstroommodel (geleidelijke instroom in het Praktijkonderwijs door het volgen van praktijklessen) door de rechter gesuggereerd. De praktijkschool wil hier echter alleen in meegaan onder de eigen voorwaarden en mits zij zelf bevoegd blijven de eindbeslissing te nemen. Dit is voor de ouders onaanvaardbaar en zij vragen het Hof om uitspraak te doen. De uitspraak van het Hof in 2011 is helder: de praktijkschool wordt middels een dwangsom gesommeerd tot het alsnog aanvragen van een beschikking bij de RVC.

Ruim twee jaar procederen. Hugo zit nog op VSO Mikado. De situatie in de klas is een stuk verbeterd. Waarom is dan die beschikking nog nodig? “We willen die beschikking

toch graag hebben. We moeten een proces afronden, ook emotioneel. De praktijkschool mag die beschikking ook niet zomaar weigeren. Je kunt nooit weten waarvoor je uiteindelijk zo'n beschikking, misschien wel voor een totaal andere praktijkschool, nodig hebt. Vooralnog zijn we supertevreden over de situatie op Mikado. We voelen ons begrepen. Dat geldt trouwens voor alle lieve en professionele mensen die ons in de afgelopen jaren bleven ondersteunen. Dat doet ons zo goed!”

Ik neem met een dubbel gevoel afscheid: wat hebben deze ouders moeten vechten voor hun recht. Wat een doorzettingsvermogen, wat een kracht! Ik weet zeker dat dit lang niet alle ouders gegeven is. “...natuurlijk houden ouders rechten in het nieuwe voorstel. Ze hebben altijd het recht om, als ze het niet eens zijn met de plaatsing of weigering van hun zoon of dochter, naar de Geschillencommissie, de Commissie Gelijke Behandeling en de rechter te stappen.” Mooie woorden...maar de realiteit is minder simpel... ■

KENNIS EN EXPERTISE

Rondneuzen in een andere sector

Er is bij OZG, door de grote diversiteit aan leerlingen en disciplines, veel kennis en expertise aanwezig op allerlei terreinen. Het is waardevol om deze kennis en expertise met elkaar te delen. Dit schooljaar kunnen medewerkers via een meedraaidag hun collega's binnen de andere sectoren ontmoeten en in gesprek gaan over 'het vak'. Denk hierbij bijvoorbeeld aan: met een collega overleggen hoe deze omgaat met een bepaald onderwerp/doelgroep, inspiratie en ideeën opdoen voor het eigen onderwijs of nieuwe onderwijsontwikkelingen zien op andere sectoren. Daarnaast geeft het meedraaien bij een collega ook de gelegenheid om eens een kijkje te nemen op een andere locatie en daar de sfeer te proeven. Voor ongeveer dertig medewerkers reden genoeg om zich aan te melden voor deze 'meedraaidag'.

Hans Nijtmans, stafmedewerker kennis en expertise, coördineert het 'meedraaien, kijken op de werkplek'. Dit

jaar krijgen medewerkers de kans om, als ze dat wensen, een kijkje te nemen binnen een van de sectoren van OZG. Hans definieert dit als 'een informele wijze van leren'. Tot nu toe zijn er ongeveer dertig mensen die hiervoor belangstelling hebben. Een van hen is Barry Kaal. >

Barry Kaal, leraar op Werkenrode School bezoekt vandaag de VSO-afdeling van Mikado.

Hij heeft een dag per week jongeren van VSO Mikado in zijn klas in de leerwerkplaats. Juist daarom lijkt het hem goed om te zien waar ze de overige vier dagen van de week verblijven. Jos Kersten, teamleider van VSO Mikado geeft Barry een korte rondleiding en draagt hem daarna over aan collega Gertie Eikmans. Gertie is groepsleerkracht en tevens verantwoordelijk voor de invoering en het beheer van het werkstation ZeDeMo (zes deelnemers mobiel). ZeDeMo bootst de werksituatie na en biedt trainingsmogelijkheden. Juist hierin is Barry uiterst geïnteresseerd. Het is een kostbare aanschaf en wellicht kunnen we toch wat samen opzetten? Gertie demonstreert enthousiast de mogelijkheden van ZeDeMo.

ZeDeMo: een ingenieuze set tafels gekoppeld op een zodanig wijze, dat deelnemers individueel maar ook gezamenlijk via een 'lopende band' arbeidsvaardigheden kunnen trainen. Bij het systeem horen vijf werkkisten die trainingsmogelijkheden bieden voor verschillende aandachtsgebieden. Vanaf 7 februari gaan alle VSO-leerlingen hiermee aan de slag onder leiding van hun getrainde groepsdocenten. Volgens Gertie wordt op korte termijn ook geïntegreerd of er op de andere REC-scholen belangstelling is om gezamenlijk onderdelen van dit systeem verder te ontwikkelen. Ook zou het mogelijk in andere methodes geïntegreerd kunnen worden. Er is een intensief contact tussen de ontwikkelaar van het systeem en VSO-Mikado om tot optimalisering en uitbouw te komen.

Barry is enthousiast maar ook kritisch over de mogelijkheden. Hij verwacht overigens dat er ruimte moet zijn om ook met een groep vanuit Werkenrode School gebruik te maken van de faciliteiten van ZeDeMo. Vervoer moet op de een of andere wijze ook geen probleem zijn. Hij gaat het met zijn team bespreken.

Na de pauze lopen we het lokaal van Roswitha binnen. Zij is vakleraar muziek. Na Barry verwelkomd te hebben, zet ze haar groep aan het werk: de een gaat foto's maken voor een website, de ander zet in het vaklokaal de com-

puter klaar voor de repetitie van de musical. Een van de leerlingen wil ons het muziekprogramma op de computer demonstrenen, maar moppert dat het een programma van niks is met beperkte mogelijkheden. Hij laat Barry de muziek horen die hijzelf met zijn eigen programma thuis heeft gemaakt. Dat is pas kicken! In het muzieklokaal oefenen Bibi en Robert hun rollen voor de musical Glee. Ondertussen speelt Marinka op het keyboard. Kortom: ieder laat horen en zien wat hij kan en waarin hij goed is.

In VSO 2 zien we een heel andere groep: de leerlingen van Anja hebben een activiteit gekozen aan de hand van de kiesklapper en werken uitermate rustig aan de opdrachten die Anja hen gaf. Ook in de klas van Tim heerst een bijna serene rust: ieder werkt op zijn eigen niveau aan een rekenopdracht. Als we nog even VSO 3 binnenstappen zien we leerlingen in de leeftijd van een jaar of zestien, zeventien: de belevingsgroep. Truus vertelt dat deze jongeren vandaag voor het eerst met licht industrieel materiaal werken. Het zijn voorbereidende activiteiten en ook hier is het weer zo stil dat je een speld kan horen vallen. Op weg naar de koffie...

We bespreken met elkaar de dag na

Barry: “Een eerste reactie? Ik vraag me af welke invloed de aanwezigheid van de leerlingen van de Variant (zie kadertekst) heeft op de overige leerlingen van het VSO. Deze leerlingen hebben het soms moeilijk en laten dat blijken, vooral door veel geluid te maken. De school hoort een veilige omgeving te zijn voor kinderen. Wordt dat door alle leerlingen wel zo ervaren? Verder ben ik niet echt verrast door wat ik zag. Ik had al een idee van de school en dat komt aardig overeen met de realiteit. Natuurlijk is Mikado kleinschaliger dan Werkenrode School. Dat heeft voor- en nadelen. Ik vind dat je op Werkenrode de diverse praktijkrichtingen door deze schaalgrootte beter kunt inrichten. Van de andere kant: teamleider Jos kon me precies vertellen wie waar zou zijn vandaag en wie er ziek is en zo. Dat is bij ons echt niet het geval. Ik miste het ‘koffiemoment’ voor aanvang van de lessen dat gezellig is, maar ook zinvol. Tenslotte vind ik het leuk om te

zien dat de mij bekende leerlingen (omdat ze bij mij op de leerwerkplaats komen) hier toch anders zijn. ZeDeMo vond ik interessant. Ik zie wel mogelijkheden voor onze vierdejaars om hierin te participeren bij het vakgebied OAD (Oriëntatie op Arbeid en Dagbesteding). Goed dat deze mogelijkheid om ervaringen uit te wisselen dit jaar binnen OZG bestaat.”

Annemie Tüss, leerkracht van SO-VSO Mikado gaat dezelfde dag op bezoek bij de collega's van Werkenrode School.

“...Ik was op zoek naar een groep die ongeveer overeenkomt met de groep waarin ik werk, een groep met een gemiddelde leeftijd van vijftien jaar die erg praktisch is ingesteld. Ik was onder meer in de Blauwe Gang. Hier

De Variant

Binnen OZG krijgen leerlingen met een verstandelijke of meervoudige beperking en een ernstige complexe psychiatrische stoornis speciale onderwijszorgarrangementen. Voor hen zijn speciale klassen, ‘de Variant’, bij SO en VSO Mikado ingericht. Een uiterst zorgvuldige afstemming tussen de behandelaar (zorg) en het onderwijs is voor het slagen van het project van essentieel belang. Het doel van de Variant is om de leerlingen zoveel als mogelijk terug te plaatsen in een reguliere klas binnen het speciaal of voortgezet speciaal onderwijs.

werd van alles gedaan, zoals brieven in enveloppen doen, maar ook onderdelen van ijzerwerk in elkaar zetten. Dit ken ik wel, dus eigenlijk bood het me niets nieuws. Verrassend vond ik de toegepaste leerweg op het terrein Dekkerswald. Verrassend, omdat ik niet eens wist dat daar nog een school is. Ondanks dat alles niet zo gestroomlijnd gecommuniceerd was, vond ik het toch een leuke dag die ik niet had willen missen...”

Mirjam Bouman, ambulante begeleider was te gast op de St. Maartenschool.

“...Ik was vooral benieuwd naar het onderwijsaanbod van de St.Maartensschool, met name de leergerichte en de ontwikkelingsgerichte leerweg. Ik had veel vragen en wilde veel zien, maar op 23 november was er eigenlijk te weinig tijd om gerichte vragen te stellen. Gelukkig was er des te meer tijd en ruimte me volop tussen de kleuters te begeven en heerlijk mee te spelen en mee te dansen in de ‘Pietenhoek’. Zo kreeg in de leergerichte kleutergroep tijdens het spel ook het voorbereidend lezen (letterkennis) veel aandacht. In de ontwikkelingsgerichte leerweg bleek juist het sensopatisch spel (met veel schuim!) een goede ingang te zijn om samen te genieten en samen te leren. In beide groepen werden de kleuters uitgedaagd en gestimuleerd elk op eigen niveau en in beide groepen was er volop aandacht voor de totale ontwikkeling zowel fysiek, cognitief maar vooral ook sociaal-emotioneel. Mijn ‘meedraaidag’ vloog voorbij en voor al die vragen, daarvoor moet ik gewoon nog maar eens terug. Leraren en kleuters van de ‘Poppenkraam’ en de ‘Draaimolen’, bedankt voor jullie warme ontvangst en de gezellige dag!” ■

AMBULANTE BEGELEIDING

Onmisbare partner voor passend (voortgezet) onderwijs

Sinds enkele jaren is de ambulant begeleider van REC Rivierenland zoveel mogelijk structureel aanwezig op de werkvloer van de school met 'de rugzakleerling'. We noemen dit BLOC-cen (Begeleiding op LOCatie). Het aantal uren of dagdelen is afhankelijk van het aantal leerlingen dat op de betreffende school een cluster 3-indicatie heeft. Dit zijn leerlingen met een lichamelijke, een verstandelijke of een meervoudige beperking en langdurige zieke kinderen, waarvoor de school zogenaamde 'rugzakgeld' ontvangt.

Hélène Sieljes ontvangt mij in de hal van de SSgN, Stedelijke Scholengemeenschap Nijmegen, een Jenaplanschool voor voortgezet onderwijs. Wanneer we de lerarenkamer inlopen houdt een docent Hélène aan met een vraag over een leerling en ondertussen steekt zij haar hand op naar een andere docent: "Ik wil jou zo iets vragen." "Zo gaat dat als ik in de wandelgangen verkeer", zegt Hélène, ambulant begeleider bij REC Rivierenland, Expertisecentrum cluster 3.

Hélène komt al zo'n dertien jaar op de SSgN. Sinds zes jaar 'BLOC-t' zij op deze school. Momenteel bestaat haar caseload hier uit zes leerlingen met een LGF (leerlinggebonden financiering) en zes preventieve ambulante begeleidingstrajecten (PAB-trajecten). De leerlingen in deze

trajecten hebben (nog) geen rugzak, maar krijgen een kort begeleidingstraject. "Het is goed dat de docenten mij aanspreken en mij weten te vinden", aldus Hélène. "Dat is één van de doelen van het 'BLOC-cen' op een school. Ik ben er iedere week op vrijdag voor de leerlingen en het team van docenten. Op deze manier is de drempel om mijn hulp in te schakelen veel lager". Zorgcoördinator en decaan van SSgN Siepie Bijlsma beaamt dat de wekelijkse aanwezigheid van Hélène de lijntjes op school heel kort houdt: "Toen ik hier begon werd de rugzak net ingevoerd. We hebben door de jaren heen allerlei ziektebeelden voorbij zien komen zoals diabetes, epilepsie, hersentumor en de ziekte van Hodgkin. We hebben veel geleerd van Hélène over hoe om te gaan met zieke leerlingen. We hebben aan een leerling met een spierziekte die rolstoelgebonden was, onze hellingbaan bij de ingang te danken. Vaak hebben docenten een goedbedoelde houding naar een zorgleerling: 'eerst maar beter moeten worden en dan komt school wel weer'. Maar een kind met een chronische of ernstige ziekte wil en kan dat helemaal niet. Het onderwijs blijven volgen voor zover dat haalbaar is, is een onderdeel van de genezing. Dat besef je vaak niet. Met de leerling met de hersentumor praat je ook over een vervolgopleiding, werken en stage. Hierdoor geef je hoop. Hélène hielp ons dit inzicht te krijgen."

Empowerment, een voorbeeld uit de praktijk van het BLOC-cen

Melissa, een mooi donkerharig meisje met brede pony komt het kamertje binnen waar wij zitten en waar H el ne op vrijdag meestal te vinden is. Zij zit in 4 havo en heeft het chronisch vermoeidheidssyndroom (CVS). Hierdoor heeft ze een groot energieprobleem. "Melissa krijgt begeleiding vanuit het ziekenhuis door een psycholoog. Ik maak samen met haar de vertaling naar de schoolsituatie. Iedere week heb ik een gesprek met Melissa, dus vandaag ook" zegt H el ne.

"Wat is deze week goed gegaan?"

"Alles ging supergoed, ik heb extra bewogen omdat er een paar lessen uitvielen en ik heb het goed volgehouden."

"Dus wat je moest doen, heb je ook gedaan. En hoe ziet de komende week er uit?"

"Hetzelfde", zegt Melissa enthousiast. "ik wil ook mijn achterstand Duits wegwerken en ik heb bijles. Gisteren kreeg ik mijn rapport. Ik heb wel twee onvoldoendes, een voor geschiedenis, maar die toets mag ik overdoen."

"Hoe ga je geschiedenis aanpakken?"

"Een vriendin gaat me helpen. Zij vertelt en ik maak aantekeningen."

"Zou je nog een andere manier weten om te onthouden wat je vriendin dan vertelt?"

"Kernwoorden opschrijven?"

"Denk eens aan het gebruik van andere zintuigen: je kunt het ook opnemen op je mobieltje bijvoorbeeld om het nogmaals terug te horen. Dan blijft het beter hangen."

"Ik doe het gewoon allebei!"

"Je maakt flinke stappen Melissa. Zou je kunnen vertellen wat je hebt geleerd de afgelopen periode?"

"Ik doe veel meer zelf. Ik denk veel meer zelf en ik neem

veel meer initiatief. Ik vertrouw er nu wel op dat het goed komt. H el ne leerde me om juist te kijken naar wat er goed gaat en minder naar wat fout gaat".

"Ik werk in een leerlinggesprek volgens de beginselen van 'empowerment' en 'oplossingsgerichte coaching'", zegt H el ne. "Ik stimuleer de leerling door het stellen van oplossingsgerichte vragen zelf oplossingen te bedenken". De begeleiding van H el ne kan zich richten op ondersteuning bij het maken van keuzes en bij studievaardigheden zoals het leren plannen maar ook op vrijetijdsbesteding en handicapbeleving. Daarnaast geeft ze voorlichting aan een klas of een team van docenten over een ziektebeeld zoals diabetes of niet aangeboren hersenletsel (NAH). Hierbij probeert ze zich te richten op allerlei aspecten van het 'anders-zijn'. Ook voert ze gesprekken met mentoren, docenten en ouders over de voortgang van de begeleiding.

Bezuinigingen in het onderwijs

Daags na de kamerdebatten (18 februari) over de taakstelling Passend onderwijs staat onder meer in De Volkskrant bij het 'Commentaar' dat 'ambulante begeleiding een bureaucratisch overlegcircuit over het kind is'. Hoe wordt dit op SSgN ervaren? "Het bureaucratische zit in het traject van de aanvraag van de LGF", zegt Siepke. "Die mallemolen mag er van mij af, maar niet de begeleiding zelf, want die is praktisch en ondersteunend. Het geldt dat naar de samenwerkingsverbanden gaat zou wat mij betreft geormerkt moeten worden. Hiermee voorkomen we dan dat het straks in nieuwe vloerbedekking gaat zitten. Het is tenslotte bestemd voor de zorgleerlingen. Mevrouw Van Bijsterveldt gooit het kind met het badwater weg! Is dat geen mooie titel voor het artikel?". ■

Marijn van 't Westeinde valt op 3 maart 2007 van de bietenwagen en ligt vervolgens drie weken in coma. Van die tijd herinnert hij zich niet veel meer, "alleen veel zwart en veel mensen", zegt hij. Hierna moet hij revalideren en hij gaat naar het voortgezet speciaal onderwijs, Mytylschool De Sprienke in Goes. Door allerlei oorzaken levert dit traject niet het gewenste resultaat en door interventie van Henk Eilander, klinisch neuropsycholoog, komt hij in september 2010 naar Werkenrode School en voor het wonen naar Werkenrode Jongeren.

De bijna zeventienjarige Marijn vertelt me vandaag over zijn leven en zijn ambities.

"Het ging niet goed, daar in Goes" zegt hij. "Ik was in een keer mijn fietsmaatjes kwijt. Ze waren in een andere klas gezet en ik moest in mijn eentje naar school fietsen. Ze

kregen het niet goed geregeld; dat was lastig." Marijn en zijn ouders zochten naar een andere woon- en leeromgeving. Die vonden ze bij Werkenrode. 'Wonen' en 'school' maakten samen afspraken en er vonden goede gesprekken plaats met alle betrokkenen.

Dit alles maakt dat Marijn zelf zegt dat "het op Werkenrode veel beter is. De kwaliteit van het onderwijs is veel beter. 'Groen' is groter, je hebt allerlei locaties, waar je soms met de bus naar toe gaat, je kunt kettingzagen..."

Tja en Marijn zou later graag het gemengde bedrijf van zijn vader overnemen. Daarvoor zal hij nog veel moeten leren: hij zal een spuitlicentie moeten halen en veel meer moeten leren over de gewassen. Alhoewel hij nu ook ieder weekend dat hij thuis is zijn eigen taken heeft, de koeien voert, de bakken schoonmaakt en daartoe ook al vroeg

WERKENRODE SCHOOL

"...Ik ga pa's bedrijf overnemen..."

Werkenrode School en Werkenrode Jongeren werken nauw samen om jongeren met niet-aangeboren hersenletsel (NAH) een nieuw toekomstperspectief te bieden dat past bij hun 'nieuwe' mogelijkheden en waarbij rekening gehouden wordt met de beperkingen. Hersenletsel staat niet op zich, ook de situatie thuis verandert ingrijpend.

Naast de (para)medische zorg is hulp en ondersteuning nodig bij het leren omgaan met de beperkingen. Ondersteuning bij het weer naar school gaan, het vinden van passend werk, bij het onderhouden van vriendschappen, plannen van alle activiteiten en noodzakelijke

rustmomenten op een dag. Er is uitleg en voorlichting nodig voor ouders, broers en zussen over alle veranderingen na het hersenletsel. De gevolgen van hersenletsel manifesteren zich op verschillende gebieden: in de motoriek, het leren, emotioneel, sociaal en gedragsmatig. De impact van hersenletsel is zo groot dat daar in de zorg rekening moet worden gehouden. Werkenrode School en Werkenrode Jongeren (wonen) hebben veel ervaring met scholing en begeleiding van jongeren met hersenletsel. Door hun nauwe samenwerking creëren zij optimale condities waardoor jongeren weer een perspectief krijgen.

uit de veren is. Je zou verwachten dat 'groen' dan ook zijn favoriete richting is, maar niets is minder waar: lassen, dat is pas geweldig. "En", zo vindt Marijn, "lassen is heel handig als je een boerenbedrijf hebt, denk maar eens aan een kapotte trekker of een hooivork die 450 kilo hooi moet kunnen tillen." Marijn heeft zijn ambities zeer hoog gesteld. Het is de vraag of hij dat ooit gaat halen. Leren is moeilijk voor hem. Zijn geheugen, vooral zijn korte termijn geheugen, laat hem in de steek. "Ik denk dat ze daar ook nog wel iets aan moeten doen", zegt hij, "dat verwacht ik wel, want dat heb ik nodig. Het is wel moeilijk om iemand te veranderen. Daarbij heb ik hulp nodig. Zo leerde de leefgroep me, samen met de mensen van de school, dat ik zorgvuldiger mijn vriendengroepje moet kiezen. Ik kan niet zomaar bij iemand gaan staan. Ik moet dat wel even heel goed leren bekijken. Daarbij heb ik dan hulp nodig om me dat te leren".

"Goed ben ik in de dingen die ik leuk vind. Dan kan ik ook veel beter onthouden. Dit is zo als ik thuis dingen doe, dat vind ik leuk. Dan maak ik geen fouten qua volgorde en zo. Koeien voeren doe ik heel goed. Joh je moet die beesten zien als ze kuilvoer krijgen, dan zijn ze niet te houden! En gelukkig heeft mijn pa het in het weekend nooit druk, want dan help ik hem. Thuis leer ik veel over gewassen, over alle rassen aardappelen, over de tarwe, het ras Tartaros dat we nu telen. Dat ras doet het nu goed, maar bij de keuze moet je overal rekening mee houden. Ik leer hier op Werkenrode nu nog niet zo veel, maar het gaat wel goed. Op de open dag ga ik met mijn ouders goed rondkijken. Daarna ga ik met ze naar huis, naar Wolphaartsdijk.

Verder vind ik het erg fijn om te sporten. Vorige week joh, nog 45 kilometer gefietst met mijn broer. Op mijn kamer staat een hometrainer, daar fiets ik ook soms op. Ik zwem in de zwemclub hier en Jan (mijn persoonlijk begeleider van wonen) gaat samen met me aanvragen of ik bij de looptraining kan meedoen. Nee, ik ben hier nog wel een poosje zoet. Er is nog genoeg te leren. En dan kan ik het bedrijf van mijn vader overnemen..."

Je leven op zijn kop

Jongeren zoals Marijn hebben in één klap hun hele leven zien veranderen: niets is meer hetzelfde als vóór het ongeluk. Marijn heeft alles opnieuw moeten leren, hij heeft opnieuw leren lopen, zijn handen gebruiken, leren praten. En ondanks alle inzet van Marijn, zijn ouders, behandelaars en leraren blijkt dat Marijn niet meer 'dezelfde' is. Vooral het leren en onthouden van nieuwe lesstof is moeilijk, net als het oriënteren in de ruimte: waar moet ik zijn, in welk lokaal en waar is dat ook weer? Alles gaat ook langzamer dan vroeger, en dat is heel frustrerend. Nog zoiets: het is moeilijk geworden om vrienden te maken en te houden en zie er maar eens achter te komen hoe dat komt. Niets is zo moeilijk als contact maken met anderen, erachter te komen wat de (onuitgesproken) regels zijn voor omgaan met elkaar, aansluiting vinden bij een groepje. Wat vanzelfsprekend was, is ingewikkeld geworden omdat Marijn de codes niet herkent. En wat komt er allemaal kijken bij zelfstandig wonen: je moet zelf inkopen doen, koken, opruimen, technische klusjes doen, je geld beheren, afspraken maken. Hoe pak je dat aan, als je niet meer zo goed kunt plannen als vroeger? >

Marijns ouders gingen zich oriënteren op de mogelijkheden voor wonen en school voor Marijn. Zo kwamen ze terecht bij Werkenrode.

In goed overleg kwam Marijn zes weken wonen en onderwijs volgen, weken waarin een aantal professionals van wonen en onderwijs uitgebreid diagnostisch onderzoek

verrichtten naar zijn leermogelijkheden, geheugen, concentratie, planning, tempo van informatieverwerking. “Op de leefgroep observeerden we Marijn om zijn redzaamheid in kaart te brengen: is Marijn in staat om zichzelf te verzorgen, huishoudelijke taken te plannen en uit te voeren, kan hij zelfstandig deelnemen aan het verkeer, heeft hij sociaal inzicht?”

Op school deelden we Marijn in bij een aantal praktijkvakken (groenopleiding en dierenverzorging) om te bekijken in welke vakken hij een nieuw toekomstperspectief kan vinden. Omdat hij graag wil werken in het bedrijf van zijn vader, zoeken we naar mogelijkheden om hem praktische kennis bij te brengen die hij op de boerderij nodig heeft. Uitkomsten van onderzoek en observatie bespraken we samen met zijn ouders en met Marijn. Vervolgens besloten Marijn en zijn ouders dat hij de stap naar Werkenrode ging maken.” ■

STUDIEDAG OZG

Pakkend en passend

“...voor de verandering, passend, pakken, en... het moet iets opleveren (maar dat moet ons dan ook mogelijk gemaakt worden)...”

Zo zou bestuurder Albert Boelen de ochtend hebben willen beginnen, ware het niet dat een flinke file hem de das omdeed. Dat betekende improviseren voor de organisatie op Werkenrode School: het programma omgooien, aanpassen, creatief zijn, allemaal activiteiten waarvan we later op de ochtend zouden vinden dat we die in de toekomst goed onder de knie moeten hebben.

Op 14 februari was er een studiedag voor alle medewerkers van OZG, weliswaar opgesplitst in twee groepen. Medewerkers van de St. Maartenschool en een deel van het dienstencentrum volgden het programma op locatie Hengstdal. Werkenrode School was op eigen terrein gastheer voor SO-VSO Mikado en overige medewerkers van het dienstencentrum. 's Middags waren de rollen omgekeerd en verzorgde SO-VSO Mikado het programma in Gennep.

Taakstelling passend onderwijs, kansen?

De invoering van Passend onderwijs in 2012 gaat voor grote veranderingen zorgen in het gehele reguliere onderwijs. Maar zoals het er nu naar uitziet is het speciaal (voortgezet) onderwijs de sector waarin de grootste aanpassing moet plaats hebben, vooral ook omdat de taakstelling (lees: bezuiniging) flinke personele gevolgen gaat hebben. Nu, in februari hebben we net de landelijke actiedag tegen de bezuinigingen (Nieuwegein, 9 februari 2011) achter de rug. Een beter (of slechter?) moment voor onze studiedag is er daarom niet. We zijn door de media, de vakliteratuur en onze eigen organisatie geattendeerd op de forse financiële aderlating die er voor het speciaal onderwijs en in het bijzonder OZG aan zit te komen. Is het niet volledig in 2012, dan toch zeker wel in de jaren daarna. Het management van OZG wil deze studiedag aangrijpen om input vanuit de medewerkers te krijgen om samen de zorgen te delen, maar vooral ook om samen tot creatieve, niet voor de handliggende oplossingen en uitgangspunten te komen.

Dagvoorzitter Jules Kroeze die zijn sporen heeft verdiend in zorg en welzijn, heet iedereen welkom en licht de programmawijziging toe. In groepen gaan we ons samen met een gespreksleider buigen over de volgende zaken: wat betekent Passend onderwijs voor jou, als werknemer en wat betekenen ze voor het onderwijs van de sector waarin je werkzaam bent? Zie je behalve bedreigingen ook kansen en heb je boodschappen richting het management?

Hart onder de riem

Na deze gesprekken houdt OZG bestuurder Albert Boelen ons geboeid met zijn betoog: hij maakt ons deelgenoot van zijn ongelof, zijn boosheid maar ook van zijn overtuigingen. Hij formuleert de lichtpuntjes die toch ook te zien zijn. Hij benoemt de verdeling van middelen en de tijdsdruk als mogelijke kansen en geeft aan dat er veel en druk overleg is in alle gremia. Ook geeft Albert aan dat hij openstaat voor input vanuit deze club: we moeten het samen doen! Daarom is hij ook zo blij met deze dag: “Vertel me wat je ervan vindt, laat me de goede ideeën horen!”

Onze rollen veranderen, we zullen te boek staan als kennismakelaar, vliegende keep, flexibel inzetbaar onderwijsmens, ontwikkelaar, algemeen onderwijsmedewerker, opbrengstbetaler, maatschappelijk ondernemer, onderwijsondernemer, specialist en innovater. Albert benadrukt de rol van de GMR en de AR in de komende tijd. Zij zijn de spreekbuis voor het personeel, gebruik deze dan ook! Albert heeft de zaal aan zijn lippen hangen en illustreert zijn betoog met muziek: “We voelen ons als ‘Riders on the storm’ rechtop in de wind, niet wetend waar we uitkomen, maar dát we er komen is zeker.” Applaus is zijn deel.

Delen van zorgen

Hierna neemt Albert deel aan de kring waarin de bevindingen van de ochtend worden besproken in beperkte interactie met de zaal. Immers het is moeilijk, zo niet onmogelijk om de mening van bijna tweehonderd mensen te horen. Er overheerst een gevoel van boosheid, niet begrepen worden, machteloosheid: snapt het kabinet dan niet hoe ons onderwijs in elkaar zit? Kun je een zorgvuldig geconstrueerd bouwwerk zomaar in elkaar laten vallen? De expertise die in ons OZG zit is toch onmisbaar voor het reguliere onderwijs?

Het personeel blijkt behoefte te hebben aan ankers: wat betekenen al die plannen nu voor ons? Hoe kan OZG ons tegemoet komen? Is er een sociaal plan? We willen graag

transparant en helder geïnformeerd worden. De bestuurder schrijft ondertussen driftig mee in zijn welbekende notitieboekje.

We zullen creatief en flexibel moeten zijn, ons moeten profileren, we moeten dingen regelen samen met en niet naast het reguliere onderwijs. We ontkomen niet aan het stellen van grenzen in onze dienstverlening, onze expertise moeten we vermarkten in een proces waarbij het regulier onderwijs de slag moeten maken van aanbod- naar vraaggestuurd. En wij doen dat al, we zijn daar goed in! Onze expertise zit ook bij het aanhaken bij de zorg: de ketenzorg. Voorbeelden daarvan zijn Zoom-in, de (kinder-)diabeteszorg en het project de Variant (zie kader elders in dit Magazine).

De dagvoorzitter vat de belangrijkste conclusies van de ochtend samen en Albert vraagt het laatste woord: “Ik wil jullie allemaal bedanken. Ik heb veel gehoord. Het nieuwe bedrijfsplan is bijna klaar. Ik zal de input van vanochtend zeker gebruiken bij het formuleren van prioriteiten en het vaststellen van het tijdsfad.”

In de hal staan de broodjes en koffie klaar. De middag wordt gebruikt om elkaar te laten zien wat we, letterlijk, in huis hebben: de medewerkers van Mikado en de ambulante begeleiders krijgen een rondleiding op Werkenrode School. Daarna gaat het richting Gennep, voor een rondleiding op SO-VSO Mikado, waar de dag met een drankje wordt besloten. De uitwisseling van kennis en het netwerken in het VSO wordt als opbrengst van de dag gewaardeerd.

Het was een informatieve en zinvolle dag, misschien iets te vroeg in tijd (gezien de onzekerheid van het kabinetsvoorstel), maar de strijd lust is aangewakkerd en we zijn gemotiveerd en bereid om het probleem van OZG (hoe behoud ik het onderwijs voor de mensen en de mensen voor het onderwijs) tot het probleem van ons allemaal te maken. ■

WERKENRODE SCHOOL

Talentenplan focust op Rio

Tekst en foto's: Chris Thijssen,
student journalistiek aan de
Hogeschool van Utrecht

Zo'n vijftien jaar geleden behoorde het Nederlands CP-voetbal nog tot de wereldtop. Nederland won maar liefst drie keer goud op de Paralympics. De laatste jaren lukt het ons land echter niet meer om de top te halen. Om dit te veranderen hebben Tom Langen, leraar op Werkenrode School en teammanager jeugdvoetbal & adviseur KNVB voor CP-voetbal, en Robin Janssen, student Sport, Gezondheid & Management aan de HAN, het eerste CP-Talentenplan ter wereld opgezet. Dit plan, dat op 30 augustus van start gaat, zal ervoor moeten zorgen dat het talent van de CP-spelers wordt ontwikkeld, zodat Nederland weer kan gaan winnen. De KNVB, Werkenrode School en Werkenrode Jongeren (Wonen), locatie Groesbeek zijn verantwoordelijk voor de uitvoering van het Talentenplan.

Het Talentenplan, dat op 30 augustus 2011 van start gaat, heeft als doel zoveel mogelijk talentvolle spelers te leveren aan het A-team van het CP-voetbal, zodat dat team prijzen kan behalen. Tot nu toe trainen de spelers van het A-team slechts tien keer per jaar met elkaar, maar voetballers die deelnemen aan het Talentenplan zullen vier keer per week samen gaan trainen. Volgens Robin is dit erg belangrijk: "Wil je het niveau van de CP-voetballers verhogen, dan moeten ze vaker met elkaar trainen onder begeleiding van gekwalificeerde trainers. De meeste jongens trainen nu bij een reguliere voetbalvereniging, waar ze te weinig leren om hun talent te ontwikkelen."

Naast het ontwikkelen van voetbaltechnische vaardigheden wordt er door het Talentenplan ook aandacht besteed aan de sociaal-maatschappelijke ontwikkeling van de CP-voetballers. Robin: "De jongens zullen nooit bij Real Madrid of Barcelona gaan voetballen, ze zullen er nooit hun geld mee kunnen verdienen. Daarom is het belangrijk dat we ons ook richten op de maatschappelijke kant." Onderwijs staat dus voorop. Om de voetballers te begeleiden tijdens hun schooltraject, zal er een studieloopbaanbegeleider worden aangesteld. Deze bekijkt de onderwijsresultaten van de voetballers en houdt contact met hun docenten en trainer. Als de leerresultaten van een speler zichtbaar achteruit gaan, kan dat gevolgen hebben voor het Talentenplan. Er zal in samenspraak met de school besloten worden welke acties er dan ondernomen

worden, eventueel dat de jongere tijdelijk niet meedoet met de trainingen tot zijn onderwijsresultaten dat weer toelaten.

In principe mogen alle voetballers uit de geselecteerde teams deelnemen aan het CP-Talentenplan. Ze hebben zich al gekwalificeerd voor deze teams, dus er zullen geen extra selecties meer plaatsvinden. Het Talentenplan kan pas starten als er in ieder geval tien aanmeldingen zijn, maar volgens Robin komt dat wel goed. "Vijfentwintig jongeren hebben al aangegeven dat ze geïnteresseerd zijn en de komende tijd zullen de KNVB, Werkenrode School en Werkenrode Jongeren nog meer mensen gaan werven. Er is geen maximum voor het aantal aanmeldingen. Na de inschrijvingen zal er aan de hand van de hoeveelheid spelers in de verschillende leeftijdscategorieën worden bepaald hoeveel trainers er nodig zijn. Voor spelers die meer dan dertig kilometer buiten Groesbeek wonen, gaan we bekijken of een combinatie met wonen bij Werkenrode Jongeren mogelijk is zodat ze niet ver hoeven te reizen."

Het CP-Talentenplan valt onder de verantwoordelijkheid van de KNVB, Werkenrode School en Werkenrode Jongeren. De KNVB financiert het geheel, waaronder kleding, voetbaldoelen, trainingsmateriaal en ballen. Ook betaalt de KNVB de salarissen van de mensen die meewerken, zoals de trainers, coördinatoren en studieloopbaanbegeleiders. Maar de voetbalbond krijgt er ook veel >

CP-voetbal wordt gespeeld door voetballers met een motorisch probleem, als gevolg van een hersenbeschadiging. Zo'n beschadiging kan aangeboren zijn, bijvoorbeeld een Cerebrale Parese, maar kan ook op latere leeftijd ontstaan door bijvoorbeeld een hersenbloeding, herseninfarct of hersentumor waardoor licht motorische problemen het gevolg kunnen zijn. CP-voetbal heeft in Nederland vier vertegenwoordigde teams: het A-team, dat vergeleken kan worden met het Nederlands Elftal, en de drie jeugdselecties: jonger dan vijftien, jonger dan zeventien en jonger dan negentien jaar. In tegenstelling tot andere voetbalteams bestaat een CP-team uit zeven spelers die op een voetbalveld van 75 bij 55 meter moeten scoren in doelen van vijf bij twee meter.

voor terug. Zo kan de KNVB laten zien dat de bond maatschappelijk betrokken is en aandacht besteedt aan het talent van CP-voetballers. De KNVB maakt het project dus grotendeels mogelijk, maar ook Werkenrode Jongeren en Werkenrode School dragen een steentje bij: de voetballers

kunnen gebruik maken van verschillende faciliteiten op het Werkenrode terrein, zoals het voetbalveld, kleedkamers en een wasruimte en niet te vergeten een adequate begeleiding in het onderwijs. Het Talentenplan zal op zijn beurt weer veel naamsbekendheid voor Werkenrode School en Pluryn Werkenrode Jongeren met zich meebrengen.

Uiteindelijk hopen de initiatiefnemers van het Talentenplan dat Nederland weer prijzen gaat winnen. De eerstvolgende Paralympics van 2012, in Londen, komen echter wat vroeg. “We verwachten dat we over vier jaar pas echt resultaten zullen zien, dus hopelijk gaan we winnen bij de daaropvolgende Paralympics, in 2016 in Rio de Janeiro.” ■

Voor meer informatie: www.cpvoetbal.nl

Het Magazine is een uitgave van Onderwijscentrum Zuid Gelderland (OZG) en verschijnt enkele malen per jaar. OZG verzorgt Speciaal en Voortgezet Speciaal Onderwijs voor leerlingen met een lichamelijke, verstandelijke of meervoudige handicap en voor langdurig zieke kinderen. Het Magazine is bestemd voor leerlingen, ouders, medewerkers en relaties. Het Magazine bevat nieuws en achtergrondinformatie over het Onderwijscentrum.

Redactie Gea Pasker, Han Polman, Wilma Wijnhofen, Ineke Zuidwijk

Fotografie Karin Greeber, kgfotografie@hotmail.com
Wilma Wijnhofen

Redactieadres OZG
Postbus 6910
6503 GK Nijmegen
wwijnhofen@onderwijscentrumzg.nl

Vormgeving mwontwerp, Nijmegen
www.mwontwerp.nl

Druk Trioprint grafisch centrum
Verspreiding Kantoorpraktijk en Leerwerkplaats
Werkenrode School

Adreswijzigingen, magazine ontvangen of toezenden stoppen:
Werkenrode School, t.a.v. Annie Jacobs
024-399 71 88
ajacobs@werkenrodeschool.nl

www.onderwijscentrumzg.nl

ONDERWIJSCENTRUM ZUID GELDERLAND

Tarweweg 3, 6534 AM Nijmegen
024-3505335
www.onderwijscentrumzg.nl
bestuurder: Albert Boelen

ST. MAARTENSCHOOL

Hengstdal 3, 6522 JV Nijmegen
024-3243665
www.onderwijscentrumzg.nl
sectordirecteur: Gillis Geschiere

SO-VSO MIKADO

Stiemensweg 175, 6591 MD Gennep
0485-511113
www.onderwijscentrumzg.nl
sectordirecteur: Marja Pasman

WERKENRODE SCHOOL

Nijmeegsebaan 9, 6561 KE Groesbeek
024-3997188
www.onderwijscentrumzg.nl
sectordirecteur 1° fase: Ineke Zuidwijk
sectordirecteur 2° fase: Willem Burgers

AMBULANTE BEGELEIDING / DIENSTENCENTRUM

Tarweweg 3, 6534 AM Nijmegen
024-3602873
www.onderwijscentrumzg.nl
sectordirecteur: Jomar Burgers

Elke school heeft een eigen schoolgids die verkrijgbaar is op het secretariaat van de betreffende school.